

DANKÓNÉ ERDELICS GYÖNGYI

A tehetséges cigány gyerekekért

„AKAD-E CSAK EGYETLEN MAG, VAGY GYÖKÉR IS,
AMELYET NE FOGADNA BE AZ ANYAFÖLD, ÉS NEM
GONDOSKODNÉK ARRÓL, HOGY KICSIRÁZZÉK?

CSAK LEGYEN, AKI TUDJA, HOL, MIKOR, MILYEN
MÓDSZERREL KELL MINDEGYIKET ELVETNI.”

COMENIUS

A hazai cigányság száma növekszik, így az iskolákban is nő a cigány gyerekek létszáma. Hátrányuk, esélyegyenlőtlenségük jelentős. A legtöbb magatartásbeli, tanulási probléma is körükben adódik. Ám mindegyik tanulónak van egy-egy olyan adottsága, hajlama, amiben kiemelkedően jó, s felülmúlja társait. Míg magyar, matematika és idegen nyelv tantárgyakból általában gyengék, éppen hogy elégséges osztályzatot kapnak, vagy javító vizsgán tudják csak teljesíteni a minimumkövetelményt, addig a készségtárgyakból – testnevelésből, énekből, rajzból, technikából – kiemelkedő teljesítményre képesek. Indokolt tehát, hogy ezekkel a gyerekekkel külön, differenciáltan foglalkozunk, fogadjuk el másságukat, fejlesszük megmutatkozó tehetségüket. Ők tulajdonképpen pszichomotoros tehetségek! A zene, a tánc, a kézművesség terén kiemelkedő cigány emberrel mindenhol találkozhatunk, láthatjuk őket a televízióban is. Sokuknak a fennmaradáshoz „életbeli tehetségükre” is igen nagy szükségük van.

A rendszerváltás óta (de azelőtt is) sok elméleti koncepció, kutatás, modell, gyakorlati lépés történt a cigány gyerekek, fiatalok iskoláztatásának támogatására; kiemelkedésük, beilleszkedésük, tehetséggondozásuk elősegítésére. Az oktatáspolitikában is polgárjogot nyert az interkulturális nevelés, a multikulturalizmus. Mindennapossá vált a másság, az eltérő családi szocializáció megismerésének, elfogadásának igénye. Segítsük őket, mutassuk meg, hogy másként is lehet élni. Ehhez azonban nagyon alaposan meg kell ismerni őket. Könnyű szövik az ember szemébe, amikor egy-egy összejövetelük alkalmával éneklük beás „himnuszukat”:

*Zöld az erdő, zöld a hegy is
A szerencse jön is, megy is.
Gondok kése húsunkba vág,
Képmutató lett a világ.*

*Egész világ ellenségünk,
Űzött tolvajokként élünk.
Nem loptunk mi csak egy szegyet,
Jézus vérző tenyeréből.*

*Isten könyörülj meg nekünk,
Ne szenvedjen tovább népünk,
Mégátkoztál meg is vertél,
Örök csavargóvá tettél.*

Nagyon hálásak minden apró törődésért, amit szívből jövőnek és igaznak érznek. Amikor felnőnek, s az utcán váltok egy pár szót velük, szavaikból a megbecsülés, a szeretet, a hála árad. Ha látom, hogy megtalálta a helyét a társadalomban, becsületesen neveli gyermekeit, örömét leli a munkájában, sőt, tehetségét kibontakoztatja, már akkor azt mondhatom: megérte minden törődés, többlet munka, amit értük tettem. A szemükbe nézve ezt olvashatjuk: itt vagyok, faragj az évek során embert belőlem!

Az út vállalása és megtalálása persze nem egyszerű... Felvetődik a kérdés, hogyan tudjuk azonosítani a tehetséges gyerekeket?

A tehetség azonosításának módszerei:

- kiemelkedő iskolai teljesítmény,
- pszichológiai vizsgálatok,

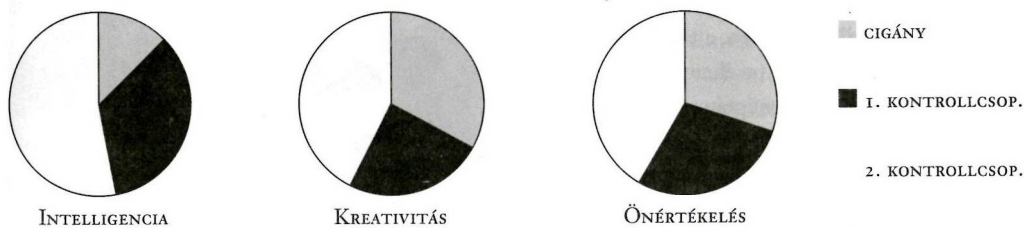
- versenyeredmények,
- vélemények a szülők, hozzátartozók, ismerősök részéről, kérdőívek segítségével,
- genetikai vizsgálatok (géntérkép, családfa kutatás).

A tehetség legfőbb összetevői az intelligencia, a kreativitás és a motiváció, ezért vizsgálatokat végeztem osztályom négy cigány tanulóival: az egyik kontrollcsoportnak a többi, de hátrányos helyzetű tanulókból, a másik kontrollcsoportnak a harmonikus családban nevelkedőket választottam. Igyekeztem minél több oldalról és módszerrel megvizsgálni a cigány tanulóimat és kontroll csoportjaimat. A tehetség azonosítására az intelligencia- és kreativitásteszteket alkalmaztam, a színes RAVEN-féle mátrixokat és a TORRENCE körtesztet. Az önértékelésük vizsgálatához a SEI önértékelési kérdőívet választottam, a szülői véleményeket a gyerekekről a kérdőíves értékelő lista alapján rögzítettem. Segítették munkámat az osztályfőnöki tapasztalatok, a megfigyelési eljárások, a beszélgetések, az önjellemzések.

Meglepődve olvastam ezzel kapcsolatos szakirodalmakban, hogy sok bíráló érzi a teszteszteket: nincs olyan mérési eljárás, teszt, kérdőív vagy értékelési skála, amely tökéletesen megbízható adatokat tudna nyújtani. A mérési eredmények értékelésénél számos szempontot kell figyelembe venni a vizsgálati személynek a mérendő képességeken túli tulajdonságait, attitűdjeit, testi és szellemi állapotát, szociális helyzetét, korábbi tapasztalatait. Számos pillanatnyi tényező befolyásolhatja a mérési eredményeket. Nem tudunk minden mérési eredményt befolyásoló tényezőt kontrollálni, ezért igen nagy óvatosságra van szükség a mérési adatok értékelésekor. Az a legjobb, ha úgy tekintjük, hogy a gyenge eredmény nem feltétlenül az egyén hiányosságából fakadt, viszont jó teljesítmény esetén feltételezhető, hogy rendelkezik olyan képességekkel, amelyek eredményessé tették.

A vizsgálatokat és az eredmények értékelését a dr. Arany-Girasek-Pinczésné Pszichológiai vizsgálati módszerek gyűjteménye alapján végeztem, melyet a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola adott ki 2001-ben.

Mindhárom területen az eredményeimet kördiagram segítségével összegzem:

Szemléletes tehát, hogy intelligencia terén a cigány tanulóim mutatják a leggyengébb eredményt, hátrányuk itt a legszembetűnőbb. A gyerekek heterogén osztályba járnak, így bízom benne, hogy az eredmény javulni fog. Intellektuális megkülönböztető funkciójuk is fejletlenebb, amely sajátos logikájukból és gondolkodás módjukból adódik. Gyenge az analízis képességük, az összefüggések felismerése és alkalmazása. Őket követi a hátrányos körülmények között élő többi gyerek, és a legjobb eredményt többnyire az osztály legjobb tanulóit érték el.

Kreativitás dolgában a cigány tanulóim már jobb eredményt értek el, őket csak a harmonikus családban élő gyerekek előzték meg. Legrosszabbul az ingerszegény környezetben élő, hátrányos helyzetű gyerekek végeztek. Nekik, és a cigány gyerekeknek is csak ritkán jut a kreativitást fejlesztő játékból, sokszor csak kicsapottak az utcára, csavarognak, barangolnak.

Az önértékelési eredményeket összegezve megállapítható, hogy majdnem azonos a cigány és a hátrányos helyzetű csoportba tartozó gyerekek önértékelése. Az önértékelés szorosan összefügg a motivációval, a tanuláshoz való viszonytal, az eredményességgel. Itt is legjobb eredményt a 2. kontrollcsoport tagjai, a harmonikus környezetben nevelkedő gyerekek érték el. Bizonyítható tehát, hogy a siker hiánya rontja az önértékelés szintjét, a család és az iskola pozitív, fejlesztő hatása kevésbé érvényesül.

A pedagógus és a szülő reális értékelése megfelelő irányba tereli a gyerek önértékelését, ezáltal fejlődik

Az egyéniség sokoldalú kibontakoztatása a zene, a tánc, a manuális tevékenység, az idegen nyelv, a sport és a játék felhasználásával.”

Iskolánk művészeti intézmény, a tehetséges cigány tanulóknak többféle lehetőséget kínálunk. Miben is tudják igazán magukat megmutatni? A zenében, a táncban, a sportban és a manuális tevékenységekben. Lehetőségünk van a néptánc keretében hetente négyszer tudásukat fejleszteni, kibontakoztatni. Nagyon ügyesen táncolnak, jó a ritmusérzékük. Örömmel járják, s egy-egy iskolai rendezvényen, néptáncgálán, farsangon vagy versenyen produkciójuk aratja a legnagyobb sikert. Az egyik kishű apukája például azt mondta nekem, hogy nem baj, ha a gyerek megbukik év végén, de a néptáncot ne hagyja abba. Neki az egész családja szeret és tud táncolni, még az sem baj, ha ez a tanulás rovására megy.

önismerete, meg nő a motivációja, eredményessége. Az eredménytelenség újabb sikertelenséghez vezethet, további következménye lehet egy újabb szorongás, így az önértékelés annyira leértékelődhet, hogy súlyosabb esetben neurózishoz, depresszióhoz vezet, nem a személyiség harmonikus fejlődéséhez.

A vizsgálatokat azért végeztem el, hogy a nekik megfelelő, testhezálló módszerekkel és eljárásokkal segítsük tehetségük kibontakozását, továbbfejlesztését.

Iskolánk Pedagógiai programjában illetve Helyi tantervben is kiemelt helyet kapott a tehetséggondozás, s így a cigány tanulók tehetséggondozása is. Szó szerint idézem, mit tartunk fontosnak: „A tanulói önmegvalósítás lehetőségeit (éneke-zene, néptánc, kézműves mesterségek, vizuális kultúra) minél sokoldalúbban kell biztosítani.

A kiemelkedő tehetséggel rendelkező tanulók felfedezése, fejlesztése, önképzésük elősegítése az iskola fontos kötelessége.

A kézműves foglalkozásokon lehetőségük van kosárfonásra, szövésre, fazekasságra, szűrrátétezésre. Örömmel nemezelenek, agyagoznak, szőnek, s ilyenkor magatartási probléma sincs velük. Nagyon jól lekötik őket ezek a tevékenységek. Maguk készítették el a Suli-Expo sátrának nemez feliratát.

Iskolánkban sportkör is működik, s ők már alig várják, hogy részt vehessenek a foglalkozásokon. Kiváló teljesítményeket érnek el, területi versenyeken nagyjából a siker az ő érdemük. Az ún. „Bozsik programban” nagy örömmel vesznek részt, imádják a focit. Erős, szikár testalkatuk, kitartásuk hozzásegíti őket a kiváló szereplésekhez.

A rajzórán is kitárulkoznak. A vizuális nyelv, mint egyik kifejezőeszközük, igen fejlett. Évek óta az okozott gondot, hogy nem volt felszerelésük, nem volt mivel dolgozniuk. Ezt úgy oldotta meg az igazgató-helyettes, hogy év elején összeírtuk a szükséges felszerelést, ami hiányzott, azt mindenkinek megvettük, s a segélyből pedig kifizették a cigány gyerekek szülei. Formaábrázolásuk, színviláguk igen megnyerő. Rajz pályázatokra szívesen küldik be munkáikat, változó sikerrel.

A jeles napokon szívesen szerepelnek; örömmel betlehemeznek, lucáznak, regölnék.

Iskolán kívül is lehetőségük van tehetségük kibontakoztatására. Egy-egy sikeres pályázat alkalmat ad számukra, hogy szakember fogja össze őket, s heti néhány alkalommal zenéljenek, táncoljanak, kis műsorok összeállításával bővítsék repertoárjukat.

A nyári szünetben a hajdúbagosi vadászháznál tölthettek el egy hetet, ahol mindent maguk készíthettek el. Ők állították fel sátrukat, főztek, s igazán „nomád” életet élhettek. Nagyon sokat játszhattak, s barangolhattak a közeli erdőben. Felejthetetlen élményben volt részük. Pénzhiány miatt ilyen táborozásra csak ritkán van lehetőségük.

Ha az érdeklődésüknek megfelelő, sok mozgással járó elfoglaltságot biztosítunk számukra, és sikerélményhez juttatjuk őket, szép eredményeket érhetünk el. Fejlődik önbizalmuk, önértékelésük, igény-szintjük.

A cigány szülők szívesen fogadják, ha valaki foglalkozik a gyermekével, kellemes és hasznos elfoglaltsággal köti le. Szívesen engedik őket az ilyen jellegű alkalmakra, sőt még ők is eljönnek a fellépésekre. Büszkéek kultúrájukra, érzelmi életük meghatározó.

A cigány gyerekekkel való foglalkozások legyenek színesek, figyelmet, érdeklődést, kíváncsiságot felkeltőek, élményben gazdagok. Az órán kívüli munka során is célunk bővíteni ismereteiket, fejleszteni gondolkodásukat, szorgalmukat, tudni akarásukat, ill. hatni érzelmeikre. Beszéljessünk velük sokat, adjunk alkalmat a szerepjátásra, dramatizálásra, tevékenységet serkentő játékokra. Neveljük őket olvasóvá, örüljünk együtt velük, ha olvasási élményhez jutnak, és a könyvtárból kikölcsönzött könyvet elolvassák. Dicséretre méltó, ha a kikölcsönzött könyvet időre és tisztán viszik vissza. Sok cigánygyerek „vész el” az iskolában, ha nem figyelünk rájuk eléggé, hamar lelohad kitartásuk, lelkesedésük.

Adjunk lehetőséget tanítási órákon is a cigányok kultúrájával való megismerésre, érdeklődjünk népmeséik, balladáik iránt, olvassunk verseket cigány költőktől, tekintsük meg cigány festők alkotásait, hallgassunk részleteket kitűnő zenei képességű cigány zenészek előadásaiból. Ugyanis a tárgyi folklór hiánya ellenére fejlett szépérzéssel rendelkeznek, csak meg kell ismerni ezeket.

A pedagógus szerepe meghatározó a velük való bánásmód során. Kétirányú folyamatról van szó. „Híd szerepet” tölt be az iskola és a család között. Az együttműködő partnerkapcsolat kialakulásának és folyamatos ápolásának meghatározó szerepe van az iskolai oktatás eredményességében, a képességek és készségek célirányos fejlesztésében. A roma szülők megnyeréséhez vezető út, a kapcsolat kialakítása és fenntartása elkötelezettséget, tudatos elszántságot, felkészülést igényel a pedagógustól.

Úgy érzem, nem vagyunk még kellően felkészülve és felkészítve erre a manapság egyre aktuálisabb feladat ellátásra.

A pedagógus legyen türelmes, megismerő, megértő és együttműködő a másságból fakadó sajátosságok iránt. Töltsön be szervező, irányító és közösségépítő funkciót munkája során. Ez a többfunkciós feladat azonban nem minden nevelőnek megy könnyen. Szerintem több szakmai tanácskozásra, tapasztalatcserére, továbbképzésre lenne szükség. Speciális módszerekkel, technikákkal kellene megismernednünk, s ehhez nélkülözhetetlen az elegendő anyagi támogatás biztosítása is. Ha nem sikerül a „ma”, akkor majd sikerül „holnap” vagy a „holnapután”, de a köztudatban sokszor tapasztalható előítéletek ellenére mégis el kell kezdeni és el kell végezni ezt a nehéz embernevelő munkát.

A szerző 2003-ban végzett a gyakorlatvezető tanító szakirányú továbbképzési szakon Debrecenben a Költsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán, amely a Kaposvári Egyetem CSVM Pedagógiai Főiskolai Karral együttműködve vett részt a továbbképzésben. Írása részlete annak a szakdolgozatnak, amelyet a továbbképzés keretében írt. A dolgozat a Kossuth Lajos Általános és Művészeti Iskolában végzett kísérlet alapján készült, Sárándon. A kísérlet során a szerző többek között a tanulók megismerő tevékenységét és fejlesztését szolgáló feladatlapokat használt. A jelentős mennyiségben elkészült feladatlapokból a dolgozat mellékleteként bemutatunk néhányat. Az érdeklődő olvasók a feladatlapokkal kapcsolatban is megkereshetik a szerzőt.

Keress a pontosan meggyeső pillangókat!
 • **Készíts** a párokat, majd színezd őket egyformára!

Nevezd meg a képen látható állatokat, tárgyakat!
 Mondj történeteket, verseket, mondókákat a képekről!
 Milyen a hangja? Haiken **utánozd** az állatok, tárgyak hangját!

Szinesd ki azt a keretet, amelyikben ugyanolyan formát látsz, mint a sor elején!

L	L	L	J	r	J	L	L
b	b	d	b	b	d	d	q
E	E	E	E	F	E	F	E

Szinesd ezokat az ábrákat, amely ugyanolyan, mint a sor elején!

Kerítsd be, mely tárgyak szerepelnek mind a három keretben!
 > Számold! Amelyik képen a legtöbb tárgy van, annak a sarkában lévő keréket **színezd** be!

Írd át a köröket pirossal, a négyzeteket kékké, a téglalapokat szürkével!
 • Nevezd meg, milyen síkidomokat hagytál ki?

Szinesd ki azt a képet, amelyikből egy van!

Miből van kettő? **Készíts** a párjával!

Miből van három? **Írd át** x-szel!

Miből van négy? **Keressd** be!

Miből van öt? **Szinesd** zöldre!

Miből van hat? **Szinesd** pirosra!